

Het witte blad beschreven

Reacties op het project-Coppieters-De Batselier

Een goed jaar geleden lichtte Maurits Coppieters in *Samenleving en politiek* een 'tipje van de sluier' op die 'het project-C' omhulde. Vandaag publiceren wij, heet van de naald, een aantal reacties op *Het Sienjaar*, het boek waarin hij samen met Norbert De Batselier zijn progressief maatschappijproject voorstelt.

Het Sienjaar bevat een analyse van de maatschappelijke uitdagingen, de politieke uitgangspunten van de auteurs en de oproep voor een radicaal democratische keuze. Daarnaast vindt u zes 'contracten' terug: het culturele, het ecologische, het sociale, het economische, het Vlaamse, en het mondiale contract.

In dit kader van *Samenleving en politiek* hebben we enkele reacties gebundeld. In volgende nummers zullen we hierop doorgaan. Eerst vindt u de commentaar van Patrick Stouthuysen en Frank Vandenbroucke op het boek in zijn geheel. Daarna formuleren andere auteurs bedenkingen bij vier 'contracten'. U leest achtereenvolgens de mening van Geert Dancet en François Willekens over het economische contract, Guy Quintelier over het ecologische contract, Bart Kerremans over het mondiale contract en Marc Holthof over het culturele contract.

In afspraak met de uitgever kregen de auteurs de voorlaatste drukproef toegestuurd. Het is mogelijk dat daarna nog kleine wijzigingen aan de tekst werden aangebracht.

Het plan-Stouthuysen door Patrick Stouthuysen

Ooit maakte ik deel uit van een groepje studenten, dat besloten had een einde te maken aan de verdeeldheid tussen de talloze linkse clubjes die aan de universiteit bestonden. We gingen samen zitten en schreven een manifest. Daar moest alleszins in komen dat we voor het socialisme waren. Het zelfbeherend socialisme, preciseerde iemand. Dat schreven we op. Een ecologisch verantwoord socialisme, stelde een ander. Uiteraard, dat moest in de tekst. Een socialisme dat ook oog had voor de Vlaamse zaak, zonder uiteraard eng nationalistisch te zijn. Iedereen knikte in-

stemmend en ook dat werd neergepend. En de vrouwen, vroeg iemand. Een feministisch socialisme, dus. En de vrede, waren we daar ook niet voor? Zo kwam er ook een passage over het anti-militarisme. Na verloop van tijd hadden we een, zo vonden we zelf, schitterende tekst. Alle problemen stonden erin en we hadden een einddoel beschreven waar niemand tegen kon zijn.

Een week later hielden we een gespreksavond waarop elk van de zeven aanwezigen ook nog zijn of haar favoriete thema in het manifest liet opnemen. Toen traden we naar buiten. Alle linkse clubjes hadden afgevaardigden gestuurd. Het werd een schitterend debat waarop alle wereldproblemen de revue passeerden. Telkens zo'n probleem in meer concrete termen werd gesteld, tekenden zich evenwel de gewone tegenstellingen af. Op het einde van de avond waren we geen stap dichterbij gekomen. We vergaderden nog een paar keer, met steeds minder aanwezigen, en namen ook nog het vraagstuk van de homo-emancipatie en de problematiek van de ex-gedetineerden in onze tekst op. Toen naderden de examens en hadden we andere dingen aan het hoofd.

Dat het project-Coppieters precies die herinnering in mij wakker roept, is geen goed teken. Er is zonder twijfel ernstig nagedacht over de bundel teksten die onder de hoofding *Het Sienjaar* wordt gepubliceerd. Alle grote problemen staan erin, er worden fundamentele uitgangspunten besproken, er worden algemene beginselen bepaald en veel, in het algemeen, nastrevenswaardige doelen gesteld. Er worden nogal wat sombere ontwikkelingen aangestipt en een groot aantal hoge noden onderkend. Het "visioen" waarover Maurits Coppieters het regelmatig had, heb ik gemist. Daarvoor is de tekst te zeer een waslijst van goede bedoelingen. Begeestering kon ik er evenmin in terugvinden. Daarvoor is de teneur van de teksten te somber.

De auteurs hebben de problemen die op ons afkomen zo dik in de verf gezet, dat de concluderende "contracten", die de basis van alternatieven moeten vormen, veeleer het karakter van vrome wensen krijgen. Als dit *Sienjaal* de basis van politieke vernieuwing moet worden, ziet het er niet goed uit.

Ik schep geen plezier in deze negatieve beoordeling. Er staan immers ook interessante ideeën in de tekst en de verantwoordelijke auteurs, Maurits Coppieters en Norbert De Batselier, die ik beiden zeer respecteer, staan borg voor de ernst en goede trouw van het geheel. Mijn probleem is dat ik hun fundamenteel uitgangspunt, dat je op basis van een ideologisch project een politieke dynamiek op gang kan brengen, niet deel. Om het scherp te stellen: er is geen tekort aan ideologische teksten en projecten. Meer zelfs: de laatste jaren is zo'n stroom van beginselverklaringen gepubliceerd, dat er veeleer sprake is van oververzadiging. De meer en minder geslaagde manifesten en boodschappen van politici van ongeveer alle politieke strekkingen, het rapport-Petrella, het Witboek van Delors, de Wereldbeeld-teksten van de groep rond Leo Apostel, het vaak ten onrechte verketterde Vlaanderen-Europa 2002-programma van de Vlaamse regering... Een boekenplank vol, waar *Het Sienjaal* nog net bijkan.

Het opstellen van principesverklaringen en het in kaart brengen van de fundamentele problemen van de mensheid wordt, oneerbiedig gezegd, nogal eens overschat. Vooral in linkse kringen. Zelfs de meest gehaaide real-politiekers kijken met een zeker respect naar de denkers, die om de zoveel tijd nog eens op een rij zetten waar het allemaal om gaat. Zulke denkers heten idealisten te zijn, en die heb je nodig. Idealisten zijn het zout in de pap. Zij zorgen voor de inspiratie van waaruit grootse dingen ontstaan. Vandaar dat links zo gecharmeerd is door grote en ver boven het gewemel verheven denkers. Wie vanachter zijn schrijftafel de wereld verklaart, is per definitie een zuiverder en dus ook groter geest, dan wie zijn handen vuil maakt aan het dagelijkse politieke bedrijf. Een linkse zaal gaat telkens weer plat wanneer een spreker verklaart dat je de zaak fundamenteeler moet aanpakken,

structureel benaderen, in een breder verband zien en in een langer tijdspectief kaderen. Wie zulke dingen vertelt is een idealist, een dromer. Concrete problemen dieper, fundamenteeler, structureler en op langere termijn willen aanpakken, dat horen we graag. Dat zulks vermoedelijk niet realiseerbaar is, is bijzaak. Het gaat om de goede bedoelingen. Het gaat er om dat af en toe iemand de zaak weet te verheffen boven de vervelende, beperkte en kortzichtige realiteit waarbinnen we ons in het dagelijkse leven bewegen. Idealisten koesteren we als de vertegenwoordigers van ons eigen slechte geweten.

Ik vind, maar dat is hier misschien niet helemaal aan de orde, idealisme niet noodzakelijk een goede eigenschap. Idealisten hebben verschrikkelijke dingen op hun geweten. De Rode Khmers waren ongetwijfeld idealisten: zij pakten de zaken zonder enige discussie fundamenteel en structureel aan. Als je er de geschiedenis van de sociaal-democratie op naleest, dan valt op hoezeer de belangrijke verwezenlijkingen precies niet het werk zijn van idealisten. Nogal wat boegbeelden van de sociaaldemocratische traditie - Anseele, Van Acker, Major - zouden vandaag wellicht als vervelend, kortzichtig en beperkt worden omschreven. Het waren ongetwijfeld gedreven mensen, met een bepaalde visie op wat goed en wenselijk was. Die visie werd evenwel onmiddellijk gekoppeld aan het inzicht dat het ook gaat om wat haalbaar en doenbaar is. Sociaal-democratie is altijd een zaak van een warm hart en een koel hoofd geweest. Wenselijkheid en haalbaarheid vormen voor sociaaldemocraten twee kanten van dezelfde medaille. Sociaaldemocraten zijn, uit de aard van de zaak, praktische idealisten.

Maurits Coppieters en Norbert De Batselier behoren zonder de minste twijfel tot dat slag van praktische idealisten. Precies daarom ben ik kritisch en wat ontgoocheld ten aanzien van het werkstuk dat ze hebben afgeleverd. Het project eindigt waar het wat mij betreft zou moeten beginnen. Problemen schetsen en abstracte oplossingen bedenken, is het gemakkelijke deel van het werk. Wat mij moeilijker en eigenlijk ook fundamenteeler voorkomt, is de stap van droom naar daad. Ik betwijfel of het eenvoudigweg een

kwestie van prioriteiten is: eerst omschrijven wat er mis is, vervolgens de grote doelstellingen vastleggen en ten slotte, met alle geïnteresseerden, een strategie bepalen. Eduard Bernstein, één van de grote sociaaldemocratische denkers, een man wiens herinnering we nalaten levend te houden, stelde ooit dat de beweging belangrijker is dan het doel. Dat, meer nog, de beweging eigenlijk het doel vormt. Die boutade is altijd verketterd als een cynisch bekrachtigen van de revisionistische uitverkoop van de grote idealen. In die uitspraak zit evenwel een vorm van wijsheid, die sociaaldemocraten vandaag evenzeer nodig hebben als honderd jaar geleden.

Bernstein bedoelde dat politieke projecten niet op papier, maar in de realiteit vorm en inhoud krijgen. De sociaal-democratie had in 1896 geen zoveelste actualisering van de boodschap van Marx en Engels nodig. Vakbondsmilitanten en partijleden probeerden in de praktijk de concrete leefomstandigheden van concrete mensen te verbeteren. Ze probeerden, binnen de bestaande context, rekening houdend met de bestaande machtsverhoudingen, reëel leed uit de wereld te helpen. In die gegeven situaties probeerden ze er het beste van te maken. Ze maakten moeilijke en verscheurende keuzes. Soms hadden ze het; achteraf bekeken, bij het verkeerde eind. Soms leden ze nederlagen die ze aan zichzelf hadden te wijten. Van die praktijk leerden ze evenwel. Doorheen die concrete ervaringen ontstond een eigen politiek project, werd het duidelijk op welke punten bondgenoten konden worden gevonden en werden de socialistische idealen op hun waarde getoetst.

In 1996 is het niet anders. Politieke vernieuwing zal, als ze er komt, uiteindelijk een praktische zaak zijn. Ik vrees dat het met de manifesten, de 'sienjalen' en de beginselverklaringen zal aflopen als met het experiment in 'progressieve frontvorming', dat we destijds aan de universiteit bedachten. Schitterende teksten die dode letter blijven. Tegenover het project-Coppieters stel ik het plan-Stouthuysen. Laat ons één concreet thema kiezen, waarrond we het volgende jaar gaan werken. Een thema dat iedereen bezighoudt en waar iedereen mee te maken heeft: oude en nieuwe linksen, partijleden en niet-par-

tijleden, potentiële en reële SP-stemmers, politieke militanten en politiek afzijdigen. De mobiliteitsproblematiek bijvoorbeeld. Iedereen klaagt steen en been over de files, iedereen is ontevreden over het openbaar vervoer.

Maak dat tot een centraal thema. Kies een overkoepelende slogan die duidelijk maakt waar het om gaat. Beleg eerst een reeks bijeenkomsten, waarop iedereen die zich professioneel met de problematiek bezighoudt, zijn of haar oplossingen presenteert. Breng daarover een reeks informatiebrochures uit. Goed geschreven, vlot leesbaar. Hou vervolgens overal te lande lokale hoorzittingen waar iedereen die dat wenst zijn of haar visie kan uiteenzetten. Laat honderden mobiliteitsinitiatieven groeien en concrete oplossingen bedenken. Maak desnoods op het Internet een website, waarop geïnteresseerden plannen, hoe gek en ondoordacht ook, kwijt kunnen. Breng al die elementen samen tot een concreet tien punten-programma. Organiseer daarrond acties en betogingen. Koppel daaraan de verbintenis dat je binnen een aantal maanden in het parlement wetsvoorstellen dienaangaande zal indienen. Maak duidelijk dat je op alle vlakken - lokaal, Vlaams, federaal en Europees - initiatieven zal nemen. Ga rond die wetsvoorstellen met alle geïnteresseerde partijen en organisaties samen zitten.

Wees creatief. Laat oude vormen en gedachten varen. Breng tegenpolen samen. Laat de automobielfederatie debateren met Greenpeace; leg ze alletwee het vuur aan de schenen. Breng de vertegenwoordigers van de nieuwe sociale bewegingen, die enige ervaring hebben met originele acties, samen met de spoorvakbonden. Laat ze samen zoeken naar andere actiemethoden dan de traditionele treinstakingen waar niemand, en zeker het openbaar vervoer niet, beter van wordt. Confronteer andere partijen met die dynamiek. Laat ze kleur bekennen. Voor je het weet, zo voorspel ik, zie je in de praktijk precies die groepen waarop het project-Coppieters zich richt, samen dezelfde standpunten verdedigen. Zo ontstaat, in de realiteit, het "radicaal democratisch project", waar *Het Sienjaar* het over heeft. Via het mobiliteitsdebat kan je mensen die allang met de politiek hebben gebroken, warm maken.

Breng ze samen en laat ze, rond concrete onderwerpen, samen problemen analyseren, prioriteiten bepalen, voor- en nadelen afwegen. Laat ze zelf ontdekken welke gemeenschappelijke belangen ze hebben en hoe moeilijk het soms is om die te verzoenen met wat ieder afzonderlijk wenselijk acht. Zo geraakt ook nog de kloof tussen burger en politiek gedicht.

Het plan-Stouthuysen is - als het werkt, want ook dat is sociaaldemocratisch: doeltreffendheid is even belangrijk als analyse en uitgangspunten - voor herhaling en variatie vatbaar. Er zijn massa's thema's te verzinnen, waarrond je concrete mensen en organisaties samen kan brengen en in de realiteit politieke vernieuwing tot stand brengen. Wie, zoals Maurits Coppieters en Norbert de Batselier, al die thema's wil verbinden tot een samenhangende analyse, staat het uiteraard vrij dat te doen. Het is duidelijk dat zo'n werkstuk inspirerend kan werken en mensen de grote verbanden tussen concrete problemen kan verduidelijken. Als zo'n werkstuk kan groeien vanuit een maatschappelijke dynamiek, vanuit de concrete bezigheden van mensen die rond concrete thema's naar oplossingen zoeken, dan zal zo'n tekst vermoedelijk ook meer geestdrift en bezieling oproepen. Dat is wat Bernstein bedoelde met de beweging die belangrijker is dan het doel. Dat is praktisch idealisme.

**Een sienjaal om aan de slag te gaan
door Frank Vandenbroucke**

Een gerijpte vrucht

Het project-Coppieters dat vandaag voorligt, is de vrucht van een rijpingsproces. In *Het Sienjaal* wordt dat rijpingsproces openhartig getoond, door de opname van twee toespraken van de sleutelfiguren, Coppieters en De Batselier, en door enkele zelf-kritische zinnen in de inleiding. Dat is zowel sympathiek als interessant. Om de kwaliteit van de vrucht te kunnen beoordelen, is het nuttig de achtergronden van het rijpingsproces in herinnering te brengen.

Luc Huyse lanceerde de uitdrukking "herverkaveling" in het boeiende rapport dat hij voor de SP maakte over de verkiezingen van 24 november 1991. Hij deed dat via een als het ware

terloops geformuleerde bedenking op het einde van de tekst: "Nu mist het politieke debat diepgang. De burger heeft te vaak de indruk dat de partijen alleen kibbelen over details. Die laatste gedachte is te koppelen aan een andere: kan Vlaanderen in de nabije toekomst wel ontsnappen aan een grondige herverkaveling van het politieke landschap, aan een hergroepering van de partijen in twee, hoogstens drie formaties?" [1]. Verder onderstreep ik dat Huyse hier inderdaad twee verschillende gedachten aan elkaar koppelde, die we slechts met enige moeite terug uit elkaar gekregen hebben.

Niet de SP, maar wel de PVV nam deze bedenking ter harte. Zo leek het toch. De ervaring van de voorbije jaren moet ons intussen één les geleerd hebben. De VLD vertrok van een duidelijke ideologische keuze, maar het bestuursprogramma spiegelde zowel een liberale als een sociale toekomst voor. Daarin was het programma niet samenhangend, en niet operationeel: zodra men onderzocht of het VLD-programma een aantal uitgestalde beloften kon waarmaken, bleek dat een en ander op los zand gebouwd was, en alleszins onuitvoerbaar zonder draconische bezuinigingen in de sociale zekerheid. Ik heb de VLD-teksten over sociale zekerheid daarom vergeleken met Reaganomics: de fantaisistische idee dat je door belastingverlagingen de overheidsinkomsten zou verhogen, was ideologisch mischien bruikbaar, maar in de praktijk een catastrofe voor de Amerikaanse begroting. Terwijl anderen wild liepen over de "stijl" van de VLD, rekenden wij dus op de juistheid van onze analyse, op de betrouwbaarheid van onze berekeningen en op het gezonde verstand van de mensen die deze droge argumenten zouden horen. En inderdaad: geleidelijk werden onze cijfers en argumenten door velen overgenomen, en tijdens de volgende verkiezingscampagnes bleek dit de achillespees van de VLD. Hieruit wil ik ook voor *onzelf een besluit trekken: een verruimingsprogramma kan geen optelsom zijn van mooie ideeën zonder samenhang. Zonder samenhangende analyse, die getoetst wordt aan de feiten, kan je een tijdje grote sier maken, maar niet voor lang. Die strenge eis geldt ook voor progressieve vernieuwing.*